

" زنان " و اجلاس جهانی سران درباره جامعه اطلاعاتی

دکتر داود زارعیان

D.zareian@yahoo.com

۲۲۰۰۸۱۸۱

مقدمه

« اجلاس جهانی سران درباره جامعه ی اطلاعاتی » که در آذر ۱۳۸۲ (دسامبر ۲۰۰۳) و آبان ۱۳۸۴ (دسامبر ۲۰۰۵)، با شرکت رهبران کشورها، نمایندگان بخش خصوصی و نمایندگان جامعه ی مدنی، در ژنو و تونس برگزار شد، یکی از مهم ترین رویدادهای بین المللی سال های آغاز قرن بیست و یک به شمار می رود. مقدمات برگزاری این اجلاس های جهانی از سال ۱۹۹۸ م. به وسیله ی « اتحادیه ی بین المللی ارتباطات دور » و تحت سرپرستی دبیر کل سازمان ملل متحد، شروع شد و با توجه به اهمیت تاریخی اجلاس مذکور، مجمع عمومی ملل متحد، طی قطعنامه مصوب ۲۱ دسامبر ۲۰۰۱، از سران تمام کشورهای دنیا درخواست کرده بود تا برای مشارکت فعال در این کنفرانس بزرگ ارتباطی آماده شوند و در نشست های آن حضور یابند.

اهمیت این اجلاس از آنجا ناشی می شد که از اوایل دهه ی ۱۹۹۰ م، با پیشرفت و گسترش شبکه ها و بزرگراه های اطلاعاتی جدید و افزایش کاربرد تکنولوژی نوین ارتباطی در سراسر جهان، مسائل بین المللی ناشی از آن ها اهمیت خاصی پیدا کرده اند، به همین جهت در سال های اخیر، به موازات توسعه استفاده از شبکه های اطلاعاتی و بویژه شبکه « اینترنت » توجه به این مسائل بیشتر شده است.

به طوری که علاوه بر تصمیم ها و اقدام های تازه ای که در بعضی از کشورهای پیشرفته صنعتی درباره چگونگی کاربرد ارتباطات و اطلاعات و ایجاد جامعه اطلاعاتی صورت گرفته اند، برخی سازمان های بین المللی و منطقه ای، مانند « سازمان همکاری و توسعه اقتصادی، شورای اروپا، اتحادیه اروپایی و گروه هشت کشور بزرگ صنعتی » نیز به ارزیابی و تصمیم گیری در زمینه های مختلف کاربرد این گونه ارتباطات و اطلاعات و مسائل جامعه اطلاعاتی آینده پرداخته اند. هر چند خیلی قبل از آن یعنی در سال ۱۹۸۴ م در گزارش کمیسیون مایتلاند با عنوان « حلقه گمشده » به این موضوع توجه شده بود:

« در جهان صنعتی شده، ارتباطات دور به منزله ی یک عامل کلیدی فعالیت های اقتصادی، بازرگانی و اجتماعی و یک منشاء مهم غنی سازی فرهنگی شناخته می شوند. همچنین در کشورهای پیشرفته، این ارتباطات به عنوان قوه محرکه ی رشد و منشأ عمده اشتغال و پیشرفت معرفی می گردند. شتاب نوآوری تکنولوژی ها به گونه ای است که ساکنان جهان صنعتی شده انتظار دارند تا آخر این قرن، از سودمندی های آنچه « جامعه اطلاعاتی » نامیده می شود به خوبی بهره مند گردند »^۱.

آثار و نتایج اقتصادی مخابرات با اثرگذاری در تجارت، کشاورزی، صنعت پزشکی، حمل و نقل، محیط زیست، کار از دور، پزشکی از دور، آشکار می گردد و این مورد آخر، تأثیرات شگرفی بر جامعه از ابعاد مختلف که یکی از آنها « جنسیت » است بر جا می گذارد.

آثار فرهنگی ارتباطی دور نیز کمتر از آثار اقتصادی آن نیست و در این زمینه فناوریهای نوین ارتباطی بر فکر، اندیشه، رفتار و ... انسان ها اعم از زن و مرد تأثیر می گذارد که خود نیازمند بررسی جداگانه است. توسعه وسایل ارتباطی، آموزش، هر کدام به نوعی تأثیر گذار بر روندهای اجتماعی و فرهنگی می باشد. امکانات ارتباطی در بخش سیاسی جامعه نیز تأثیرات آشکاری دارد، که شاخص ترین آن کنترل و هدایت

^۱ معتمدنژاد، کاظم، جامعه اطلاعاتی، انتشارات مرکز پژوهش های ارتباطات، تهران، ۱۳۸۴، صفحه ۲۰۳

امنیتی - سیاسی جامعه از طریق ارتباطات است. موضوعات دیگر این حوزه نیز وسیع و پرحاشیه اند که خارج از مباحث این مقاله به نظر می رسد.

با فرض تأیید این مطالب، « زنان » به عنوان نیمی از پیکره اجتماع در همه موضوعات و رویدادها باید مد نظر قرار گیرند. چرا که به موازات تحولات و پیشرفت های اجتماعی در فرهنگ و تمدن جوامع، طرز تفکر نسبت به این قشر، تغییر یافته است، به نحوی که از نیمه دوم قرن بیستم حمایت از زنان در تمامی زمینه ها جهت برابری و تساوی حقوق پیگیری می شود. لیکن تحت تأثیر فرهنگ ها، در کشور های مختلف، قضاوت هایی دیده می شود که البته عمیق نیست.

در « اجلاس جهانی سران درباره جامعه اطلاعاتی » به عنوان مهمترین رویداد قرن حاضر از یک سو و پرداختن به مهمترین موضوع قرن « اطلاعات و ارتباطات » از سوی دیگر به مسائل مربوط به زنان نیز توجه ویژه و متفاوتی شده است که در این مقاله ابعاد مختلف آن بررسی می شود.

بعد از اجلاس جهانی سران درباره جامعه اطلاعاتی، همگان تصور می کنند، امیدهای زیادی وجود دارد که زنان نیز بتوانند تا حد زیادی از پتانسیل و امکانات ارتباطات و فناوری ارتباطات بهره مند شوند.

هر چند با در نظر گرفتن مباحث جنسیتی در بحث جامعه اطلاعاتی، اکثر اوقات عنوان می شود که فناوریهای اطلاعات و ارتباطات می توانند آنچنانکه در اعلامیه پکن و برنامه اقدام و سایر اسناد سازمان ملل متحد تشخیص داده شده است. به عنوان ابزاری برای بهبود شرایط برابری جنسیتی و افزایش توانمندی های اجتماعی، سیاسی و اقتصادی زنان به خدمت گرفته شوند، اما با این حال برخی معتقدند که این فناوری ها می توانند به نابرابریهای موجود مبتنی بر جنسیت در زمینه ی فرصت ها و منابع تداوم بخشیده و اشکال جدیدی از نابرابری میان زنان و مردان را به وجود بیاورند.

در مقاله حاضر ابتدا فعالیت های مرتبط با برگزاری اجلاس جهانی جامعه اطلاعاتی که عمدتاً مربوط به تدارک اجرایی و محتوایی اجلاس ژنو است مورد توجه قرار می گیرد. آنگاه به رویدادهای زمان برگزاری این اجلاس می پردازیم و در ادامه نتایج اجلاس ژنو که در قالب اعلامیه اصول منتشر شده است تشریح می گردد. رویدادهای قبل و زمان برگزاری اجلاس تونس و نتایج اعلام شده آن دو بخش بعدی این مقاله خواهد بود.

جامعه اطلاعاتی چیست ؟

مفهوم جامعه اطلاعات هر چند جدید است، اما به دلیل اهمیت و کاربرد فراگیر آن در یک دهه اخیر، تعاریف متعددی به خود دیده است و کمتر کسی پیدا می شود یک یا چند تعریف از آن را به خاطر نداشته باشد. به طور کلی همگان بر این نکته اذعان دارند که جامعه اطلاعاتی پدیده ای است که در همه جنبه های زندگی افراد نفوذ کرده و بر تک تک اجزا جامعه تأثیر گذاشته است. اعتقاد بر این است که سه عنصر اصلی یعنی دانش و اطلاعات؛ ازدیاد فناوری اطلاعات و ارتباطات؛ دسترسی و کاربرد و فناوریهای اطلاعات و ارتباطات، اساس و بنیان جامعه اطلاعاتی را تشکیل می دهد.

براساس گزارش نهایی برنامه ی « فرصت دیجیتالی » از جانب برنامه عمران ملل متحد (4ND/2001) فناوری ارتباطات و اطلاعات به عنوان تواناساز قدرتمندی برای اهداف توسعه شناخته می شود، چرا که ویژگیهای منحصر به فرد آن، ارتباطات و تبادل اطلاعات را به طور قابل توجهی بهبود می بخشد و منجر به تقویت و ایجاد شبکه های جدید اجتماعی و اقتصادی می شود. فناوریهای اطلاعات و ارتباطات فراگیر و چندجانبه عمل می کنند؛ توزیع اطلاعات را تسریع می کند، تجارت، بانکداری، آموزش و بهداشت را آسان، ساده و ارزان و عمومی می کند. حوزه اقتصاد، فرهنگ و سیاست را تحت تأثیر قرار می دهد و هزینه های اجتماعی را پایین می آورد.

در سطح جهان همگان اذعان می‌دارند که بخش فناوریهای اطلاعاتی و ارتباطی سریع‌ترین حوزه رشد یابنده ی اقتصاد جهانی است. در عین حال، در تمامی کشورها فرآیند ساخت جامعه اطلاعاتی بر توسعه فرایندهای فنی و زیر بنایی متمرکز شده است که از نقطه نظر جنسیتی خنثی یا بی طرف تلقی می‌شود.

مبانی نظری شکاف دیجیتالی جنسیتی

عدم حضور یا فقدان نظرات و دیدگاههای زنان در جامعه اطلاعاتی حکایت از این دارد که فناوریهای اطلاعاتی و ارتباطی «جدید» نیز انعکاس دهنده ی بسیاری از الگوهای جنسیتی است، که طی دهه ها در سطح رسانه های «قدیمی» شاهد آن بوده ایم.

خانم «نانسی هافکین» (Nancy Hafkin) از فعالان حوزه IT، معتقد است؛ طی پنج سال گذشته، سازمانهای غیر دولتی چند ملیتی و بنیادهای خصوصی، مقادیر قابل توجهی بودجه را برای طرحهای مروج استفاده از فناوریهای اطلاعات و ارتباطات در کشورهای در حال توسعه اختصاص داده اند، تجربه نشان داده است که زنان به نحو منصفانه ای از این طرحها بهره مند نمی‌شوند.²

شاید در نگاه ساده و عمومی به کاربرد ارتباطات و فناوری اطلاعات به این نتیجه رسید که استفاده از فناوریهای فوق ربطی به جنس ندارد، اما تحقیقات خانم «هافکین» نشان داده است که در آسیا، آفریقا و آمریکای لاتین، استفاده زنان از فناوری IT به اندازه مردان نیست.

خانم سوزان تلتشر (Susan Telstcher) در «کنفرانس ملل متحد در مورد تجارت و توسعه» نیز اظهار داشته که غالباً موانع اساسی بر سر راه دسترسی زنان به امتیازاتی که فناوری اطلاعات و ارتباطات فراهم می‌کند وجود دارد. موانعی نظیر فقر، سطح پایین آموزش، عدم آشنایی با یک زبان دوم، عدم دسترسی به کامپیوتر و شکاف دیجیتالی؛ یعنی ماهیت دنیای فناوری اطلاعات و ارتباطات که تحت سلطه ی مردان قرار دارد.³

«سیس هاملینک» از منتقدان حوزه ارتباطات و جامعه اطلاعاتی، مشارکت زنان در دانش فناوریهای اطلاعات و ارتباطات را نابرابر می‌داند. به اعتقاد او در سال ۱۹۹۰، درصد زنان ورودی به رشته های علوم و تکنولوژی در سطح دانشگاهی عبارت بود از؛ ۱۰ درصد در آفریقا، ۴۰ درصد در آمریکای لاتین، ۳۲ درصد در اروپای غربی، کمتر از ۳۰ درصد در اروپای شرقی و ۳۴ درصد در منطقه آسیا و اقیانوسیه.

به نظر او در توزیع منابع فناوری اطلاعات و ارتباطات به ویژه کاربرد آن در ارتباط با زنان نابرابری مشاهده می‌شود. چرا که کسب مهارت ICT، سواد می‌خواهد و درصد زنان با سواد به مراتب کمتر از مردان است.

«رزا پلگادو» (Rosa Pelgado) از انجمن «جامعه اینترنتی» نتیجه می‌گیرد که اکثریت زنان کشورهای در حال توسعه در نتیجه ی فقدان سواد کامپیوتری و غالباً کمبود آموزش از فرصت های حائز اهمیت شغلی و تحصیلات تکمیلی باز می‌ماند.⁴

هر چند فناوری اطلاعات و ارتباطات این قابلیت را دارد که مشاغلی را برای بهبود زندگی زنان فراهم کند، غالب گزارش ها یادآور می‌شود که بطور کلی زنان به کسب درآمدهای پایین تر، بیکاری بیشتر و تمرکز در مشاغل کم مهارت تر ادامه می‌دهند.

در مورد استفاده از اینترنت هم شکاف دیجیتالی بیشتر از سایر بخش هاست؛ به عنوان مثال، فقط ۳۹ درصد از کاربران اینترنت در روسیه، ۱۸ درصد در ژاپن و ۴ درصد در خاورمیانه را زنان تشکیل می‌دهند.⁵

² WWW.Worldcivilsociety.Org.report

³ www.Worldcivilsociety.org/report

⁴ www.Worldcivilsociety.org/report

⁵ www.Cyberatas.internet.com.big.picture

۱- فعالیت های مرتبط با برگزاری اجلاس جهانی جامعه اطلاعاتی

الف - منشور کشورهای گروه هشت در زمینه جامعه جهانی اطلاعات

قبل از برگزاری اجلاس جهانی جامعه اطلاعات در ژنو، کشورهای گروه ۸ در اکیناوای ژاپن گرد هم آمدند و منشوری را فراهم ساختند که در آن به حقوق برابر زنان و مردان در جامعه اطلاعاتی توجه شده است:

در بند ۳ از ماده ۱ این منشور چنین آمده است:

« هر فرد انسانی (زن و مرد) در هر کجا که باشد باید بتواند به مشارکت با دیگران بپردازد و هیچ کس نباید از فواید جامعه اطلاعاتی محروم گردد. »^۶

در ماده ۸، به از زمین برداشتن شکاف دیجیتالی اشاره، بر این نکته تأکید دارد که شکاف دیجیتالی از هر نوع و شکلی که باشد باید از میان برداشته شود.

ب - اعلامیه بیروت

اجلاس منطقه ای درباره اجلاس جهانی سران درباره جامعه اطلاعاتی چهارم تا ششم فوریه ۲۰۰۳ میلادی در شهر بیروت برگزار شد. در نتیجه مباحث مطرح شده، کشورهای غرب آسیا و دیگر شرکت کنندگان، راجع به موضوعات مختلفی به توافق رسیدند، که از جمله می توان به مورد زیر راجع به زنان اشاره کرد:

« کشورهای این منطقه ویژگی های اقتصادی و اجتماعی متنوعی دارند، بعضی از آنها درآمد پایین دارند و بعضی نیز از درآمد بالایی بهره مندند. بی سواد و فقر در این منطقه در سطح بالایی است. مشارکت زنان و عدم فرصت های شغلی از مسائل بگرنج این منطقه می باشد و البته ناپایداری سیاسی مستمر و تحریم نیز از جمله علل این مسائل می باشد. باید برای حذف این موانع اقدام شود. »^۷

ج - اعلامیه باوارو

در نشست منطقه ای آمریکای لاتین و کارائیب که از ۱۳ تا ۱۵ ژانویه ۲۰۰۳ میلادی در مرکز جمهوری دومینیکن برگزار شد، مانند اجلاس های قبلی مسئله « زنان و جامعه اطلاعاتی » مورد توجه قرار گرفت:

« جامعه اطلاعاتی باید به کاهش فقر، ایجاد ثروت، بالا بردن و گسترش توسعه اجتماعی، مشارکت دموکراتیک و ... یاری رساند.

یکپارچه سازی تمام بخش های محروم جامعه، باید هدف اصلی ایجاد جامعه اطلاعاتی باشد. »^۸

د - اعلامیه توکیو

^۲ گزارش روند برگزاری اجلاس جهانی سران درباره جامعه اطلاعاتی و مشارکت ایران،

^۳ همان، صفحه ۵۵، دبیرخانه شورای عالی اطلاع رسانی، اسفند ۱۳۸۳، صفحه ۱۶

^۴ گزارش روند برگزاری اجلاس جهانی جامعه اطلاعاتی و مشارکت ایران - شورای عالی اطلاع رسانی، صفحه ۵۸

سومین نشست منطقه ای مربوط به منطقه آسیا - اقیانوسیه در مورد اجلاس WSIS از ۱۳ تا ۱۵ ژانویه ۲۰۰۳ میلادی در توکیو برگزار گردید . در این اجلاس که نمایندگان ۴۷ کشور ، ۲۲ سازمان بین المللی و ۵۴ مؤسسه بخش خصوصی و ۱۱۶ سازمان غیردولتی حضور داشتند ، دیدگاه های خود را در مورد « جامعه اطلاعاتی » و به ویژه زنان بدین گونه مطرح کردند :

« ایجاد و تدارک دسترسی مناسب و مساوی به زیرساختارهای شبکه های اطلاعاتی و ارتباطی توسعه یافته و با دسترسی آسان برای همه ، باید یکی از اهداف اصلی اجلاس باشد . »^۹

« قدرت و توانایی نابرابر و سایر جنبه های اجتماعی و فرهنگی در مورد مشارکت و موقعیت زنان در منطقه باعث ایجاد تفاوت در دسترسی شده است . باید توجه بیشتری به از بین بردن این محدودیت شود و این اطمینان حاصل شود که زنان می توانند به طور برابر از ICT برای توانایی بخشی و مشارکت کامل خود در شکل دهی توسعه سیاسی ، اقتصادی و اجتماعی بهره ببرند .

ه - اعلامیه بخارست

نشست مقدماتی ، منطقه ای اروپای شرقی ، از هفتم تا نهم نوامبر ۲۰۰۲ میلادی در بخارست برگزار و در مورد اصول و اولویت های زیر توافق حاصل شد.

« جامعه ی اطلاعاتی جایی است که تمام افراد ، بدون توجه به نژاد و ملیت آنها ، از حق خود در مورد آزادی بیان و آزادی عقیده استفاده می کنند . »

« جامعه اطلاعاتی برای همه ، ضروری است ، دولت ها و سایر اعضا باید شرایطی را مهیا کنند تا از دسترسی برابر زنان به اطلاعات و دانش مطمئن شوند . البته این کافی نیست بنابراین دولت ها و سایر اعضا باید از وجود فرصت های برابر در مشارکت ها و تصمیم گیری های زنان در تمام جنبه های مربوط به چارچوب ها و سیاست های شکل گیری ICT اطمینان حاصل کنند . »^{۱۰}

« در جامعه اطلاعاتی ، مشارکت و همکاری همه ، صرف نظر از جنسیت و موقعیت اقتصادی ، همچنین تسهیل استفاده از ICT در زندگی و کار روزانه ، یک هدف اصلی است . »

و - اعلامیه باماگو

در نشست منطقه ای آفریقا که در ۲۸ تا ۳۰ می ۲۰۰۲ میلادی در باماگو برگزار شد ، بر موارد زیر توافق حاصل شده بود: تمام شهروندان به استفاده از ابزار ICT که یکی از خدمات عمومی است باید آشنا شوند .

« توجه به راهبردهای مالی و سرمایه گذاری باید با توجه به ایجاد محتوی و توسعه فرهنگ دموکراسی برای دستیابی همه و خصوصاً زنان و جوانان دنبال شود . »

« اطمینان از رعایت برابری جنسیتی در کاربرد ICT ، بویژه با راه اندازی برنامه های خاص که نیازهای زنان را خصوصاً در نواحی روستایی و دور دست در نظر می گیرد »^{۱۱} .

۵ همان - صفحه ۶۵

۶ همان ، صفحه ۷۵

۷ همان ، صفحه ۸۳

ز - اجلاس تهران

دولت جمهوری اسلامی ایران با برگزاری دو اجلاس میان منطقه ای ، مثل سایر اجلاس ها ، بر لزوم توجه به برابری و دسترسی همگانی به اطلاعات و امکانات ICT تأکید کرد . بویژه سوء استفاده از زنان و کودکان در شبکه های اطلاع رسانی را نکوهش کرد و خواستار برخورد جدی با آن شد .

در بند ۷ از سند پیشنهادی ایران به اجلاس جهانی جامعه اطلاعاتی می خوانیم :

" جامعه اطلاعاتی که ما در جستجوی ایجاد آن هستیم ، جایی است که در آن تمام افراد ، بدون محدودیت جنسی و نژادی توانایی ایجاد ، دریافت در اشتراک گذاری و استفاده آزادانه از اطلاعات و علوم را از هر رسانه ای بدون توجه به مرزها و محدودیت های بند ۲۹ اعلامیه جهانی حقوق بشر و بند ۱۹ و بند ۲۰ پیمان حقوق سیاسی و مدنی ، دارا می باشند . " ^{۱۲}

علاوه بر این ، در سایر بندهای پیشنهادی به مسئله اخلاق در جامعه اطلاعاتی ، سوء استفاده جنسی و مبارزه با پورنوگرافی در اینترنت توجه و به لزوم توجه جدی به امر آموزش تأکید شده است .

ح - دیدگاه های اتحادیه بین المللی ارتباطات راه دور

اتحادیه بین المللی ارتباطات دور ، که نخستین تشکیلات مربوط به مقررات گذاری ، استاندارد سازی و توسعه ارتباطات دور جهان است ، از سال ۲۰۰۰ میلادی تا زمان برگزاری دو اجلاس ژنو - تونس ، نقش برجسته ای در برگزاری اجلاس جهانی جامعه اطلاعاتی به عهده داشت . چرا که به اعتقاد تصمیم گیرندگان آن ، این اجلاس فرصت استثنایی برای همکاری و توسعه ICT در جهان بوده است . از این رو نظرات ارائه شده توسط این اتحادیه ، در اعلامیه اصول مورد توجه و تصویب قرار گرفت .

دبیرخانه اجرایی کمیته ی تدارک « اجلاس جهانی سران » درباره جامعه اطلاعاتی ، در نمودار موضوع هایی که با عنوان « هدف ها ، زمینه ها و کارکردهای جامعه اطلاعاتی ارائه داده است به مسئله « جنسیت » اشاره دارد:

در این نمودار نیازهای استفاده کنندگان به شرح زیر تقسیم بندی شده است :

- حمایت مصرف کنندگان و حرمت زندگی خصوصی
- استاندارد سازی امنیت شبکه ها
- آموزش کاربردها
- توسعه ی منابع انسانی
- حمایت کارگران و حرمت زندگی خصوصی در محل کار
- **توجه به جنسیت**
- - نیازهای جوانان

علاوه بر این ، براساس قطعنامه شماره ۱۸۳ مجمع عمومی ملل متحد (مصوب ۲۱ دسامبر ۲۰۰۱) و با توجه به تأکید آن بر کاربرد تکنولوژی های نوین ارتباطات برای تحقق هدف های توسعه ای وسیع مورد پیش بینی در «اعلامیه سران جهان به مناسبت آغاز هزاره سوم » درباره چگونگی استفاده از این تکنولوژی ها و در جهت نیل به هدف های یاد شده ، پیشنهادهایی ارائه کرده است .

در این جدول به « زنان » به شرح زیر توجه شده است :

نقش تکنولوژی های اطلاعات و ارتباطات	هدف های مورد پیش بینی
گسترش دسترسی درمان جویان روستایی به مراقبت های تخصصی و تشخیص بیماری ها از راه دور	کاهش سه چهارم نرخ های مرگ و میر مادران تا سال ۲۰۱۵ میلادی
تدارک بیشتر لوازم و منابع آموزش های پر کیفیت ، با استفاده از تکنولوژی های اطلاعات و ارتباطات عرضه برنامه های آموزشی و سوادآموزی خاص ، در انطباق با نیازهای دختران و زنان خانواده های فقیر ، از طریق تکنولوژی مناسب -حساس سازی افکار عمومی نسبت به مسائل مردان و زنان با کمک برنامه های اطلاعاتی و ارتباطی مبتنی بر استفاده از تکنولوژی های اطلاعات و ارتباطات ^{۱۳}	پیشرفت به سوی برابری مردان و زنان و مشارکت دادن بیشتر زنان در تصمیم گیری ها ، با از میان بردن نابرابری های مبتنی بر جنسیت در آموزش ابتدایی و متوسطه تا سال ۲۰۰۵ میلادی

موضوع هایی که توسط « اتحادیه بین المللی ارتباطات راه دور » برای بحث در اجلاس جهانی ژنو و تونس پیشنهاد شده بود ، به این قرارند :

۱- ایجاد زیرساخت های ارتباطی

۲- گشودن راه جامعه اطلاعاتی :

الف - امکان دسترسی همگان (زن و مرد) و عادلانه به جامعه اطلاعاتی

ب - پاسخ به نیازهای جهان در حال توسعه

ج - توجه به اطلاعات به عنوان یکی از اموال مشترک همگانی

۳- خدمات و کاربردها

۴- نیازهای استفاده کنندگان

۵- توسعه زمینه ها

۶- تکنولوژی های نوین اطلاعات و ارتباطات و آموزش

دبیرخانه اجرایی کمیته تدارک برگزاری « اجلاس جهانی سران درباره جامعه اطلاعاتی » در سندی تحت عنوان « موضوع های پیشنهادی برای اجلاس ، یک ماه قبل از تشکیل اجلاس به نقش ارتباطات در توسعه و ریشه کنی فقر و توجه ویژه به زنان توجه می کند :

« رؤسای کشورهای جهان متعهد شده اند که نسبت جمعیت جهانی دارای درآمد روزانه کمتر از یک دلار و همچنین نسبت آن بخش از مردم جهان را که از گرسنگی رنج می برند یا به آب سالم دسترسی ندارند ، تا سال ۲۰۱۵ م به نصف کاهش دهند . آنان همچنین تعهد کرده اند که همه جا در جهان ، تا سال ۲۰۱۵ م ، دسترسی به آموزش ابتدایی را برای پسران و دختران تأمین کنند ، مرگ و میر مادران و کودکان را تقلیل دهند ... »
تکنولوژی اطلاعات و ارتباطات ، می توانند به تحقق این هدف ها کمک کنند .

ط - سازمان های بین المللی

۹ گزارش « اتحادیه بین المللی ارتباطات دور » درباره توسعه ارتباطات دور در جهان در سال ۲۰۰۲ میلادی

« شورای اقتصادی و اجتماعی ملل متحد » که از نهادهای اساسی سازمان ملل متحد به شمار می رود، به توصیه مجمع عمومی این سازمان ، از اوایل سال ۲۰۰۰ میلادی ، به نقش تکنولوژی های اطلاعات و ارتباطات در پیشبرد توسعه و همکاری بین المللی توجه ویژه ای پیدا کرده است .

نتایج مثبت استفاده از تکنولوژی های اطلاعات و ارتباطات از نظر شورای مذکور به شرح زیر می باشد :

- ۱- کمک مستقیم دست آوردهای بخش تکنولوژی های اطلاعات و ارتباطات به اقتصاد و بویژه صادرات .
 - ۲- تدارک دسترسی الکترونی مستقیم جماعت های روستایی به مجموعه کاملی از خدمات اداری که ، به عنوان یک ابزار مناسب برای ارتقای رفاه و اعتلای احساس تعلق به محیط زندگی نگریده می شود و توجه به آن ، می تواند روستائیان را از مهاجرت های افراطی به مراکز شهری باز دارد .
 - ۳- رای دادن از طریق رایانه ، تردیدهای مربوط به امکان تقلب در انتخابات را کاهش داده است .
 - ۴- بهبود وضع بخش خدمات عمومی ، بویژه شفافیت در قراردادهای و جلوگیری از فساد .
 - ۵- توانایی عظیم برای بهبود آموزش و از جمله یادگیری و مهارت یابی از راه دور و تسهیل تعادل جنسیتی بیشتر در این زمینه
 - ۶- بهبودهای عمده برای عرضه خدماتی همچون مراقبت بهداشتی و از جمله استفاده از پزشکی راه دور
 - ۷- ایجاد اشتغال .
 - ۸- اشاعه بهترین عملکردها ، فراگرفته ها و بویژه مبادله اطلاعات محلی - منطقه ای مربوط به راه حل های مناسب برای مسائل توسعه
 - ۹- آماده سازی کشورها برای رهنمود دهی درباره وضعیت محیط زیست و حفظ ثبات زیست محیطی.
- سازمان « یونسکو » دیدگاه راهبردی سازمان را در پنج محور اصلی ، به ترتیب زیر مشخص کرده بود :
۱. تهیه و تدوین اصول مشترک ایجاد جامعه های معرفتی
 ۲. بهبود امکانات کسب معرفت ها ، از طریق دسترسی به محتواهای مختلف پخش و انتشار
 ۳. تقویت و تحکیم توانمندی های پژوهش علمی ، همچنین توزیع و انتشار اطلاعات
 ۴. تسهیل کاربرد تکنولوژی های اطلاعات و ارتباطات ، به منظور تقویت توانمندی ها ، کسب خودمختاری ، نظارت و مشارکت جامعه
 ۵. تأمین آزادی های زنان و جوانان
- همچنین اصول کلی و اقدام های عملی پیشنهادی یونسکو برای بحث و بررسی در اجلاس جهانی ژنو مجموعه مباحثی را در بر می گیرد که مسائل مربوط به زنان را نیز شامل می شود :
- تشویق و ترغیب طراحی سیاست های مربوطه به اعتلای نقش زنان و جوانان در جامعه اطلاعاتی و همچنین پخش و انتشار اطلاعات و اخبار درباره مسایل مربوط به برابری جنسیتی در مورد استفاده از تکنولوژی های اطلاعات و ارتباطات
 - بهبود پرورش تخصصی زنان و جوانان در دسترسی به تکنولوژی های اطلاعات و ارتباطات و توسعه ی مهارت های فنی آماده کننده آنان برای ورود به جامعه اطلاعاتی برخوردار از توانمندی ها و کارآیی های ضروری .

- جامعه اطلاعاتی، تنها در صورتی عادلانه است که تمام مردم و از جمله گروه های محروم و حاشیه ای و همچنین زنان و کودکان، به طور مساوی از تکنولوژی های اطلاعات و ارتباطات، برای تقویت شبکه ها، تقسیم و توزیع اطلاعات، ایجاد منابع دانایی ها و توسعه استعداد های ضروری برای کار و زندگی در محیط جدید دیجیتال، استفاده کنند.^{۱۴}

" سازمان بین المللی کار " در نشست هایی که درباره محتوای اجلاس جهانی جامعه اطلاعاتی برگزار کرد، بر استفاده عادلانه از امکانات ICT تأکید ورزید:

« کشورهای در حال توسعه باید برنامه ها و سیاست های مشخص پیشه کنند آن چنان که این سیاست ها باعث شود تمام کارگران، کارکنان، زنان و جوانان به طور کامل از توانایی بالقوه فناوری ICT استفاده کنند. »

پیشنهادهایی که برای تدوین در اعلامیه اصول، ضمن تعریف « جامعه اطلاعاتی » به نقش زنان بدین گونه اهمیت داده است:

« جامعه اطلاعاتی، جامعه ای است که هر یک از شهروندان نه تنها فرصت دسترسی به اطلاعات دارند، بلکه می توانند اطلاعات ایجاد کنند و خلاقیت خودشان را به کار ببرند. »^{۱۵}

" قدرت زنان و مشارکت کامل آنها در تمام عرصه های اجتماعی، متد مشارکت در روند تصمیم گیری و دسترسی به قدرت برای دستیابی به توسعه، صلح و برابری ضروری است (بند ۱۳ اعلامیه پکن) " .
اگر تمام سهامداران (دولت ها، شرکت های تجاری، NGO ها و جامعه مدنی، سازمان های بین المللی) در همکاری با دیدگاه جنسیت در تمام سطوح اقدامات موفق نشوند، ساخت یک جامعه اطلاعاتی جهانی غیر ممکن خواهد بود. آنها این مسئولیت را بر عهده دارند.

در پیش نویس طرح کاری WSIS ضمن تأکید بر تمام جنبه های جامعه اطلاعاتی به موضوع عدم تبعیض و توجه به زنان تأکید ویژه ای شده است.

« آنها همچنین باید از عدم وجود تبعیض چه براساس جنسیت، قوم، سن، زبان، نژاد، فرهنگ، منطقه یا براساس ناتوانی، برای تمام اعضا، در برنامه ها، پروژه ها و فعالیت های قراردادی با هدف ایجاد فرصت های مساوی برای رشد بخش های ICT در کشور های در حال توسعه مطمئن شوند. »
" تعهد جامعه مدنی برای ایجاد یک جامعه اطلاعاتی منصفانه براساس توسعه اقتصادی و اجتماعی پایدار و تساوی جنسیتی حیاتی است. جامعه مدنی، شامل NGO ها، باید به صورت نزدیکی با جوامع دیگر در تقویت فعالیت های ICT کار کند. "

در بخش دوم گزارش « گروه هماهنگی جامعه ی مدنی » برای بررسی موضوعات اجلاس سران درباره جامعه اطلاعاتی، پس از اشاره به اهمیت توجه تدارک دهندگان این اجلاس جهانی به برخی از جنبه های مهم جامعه اطلاعاتی و ارتباطی به بهبود وضع زنان در جامعه اطلاعاتی اشاره می کند.

« مقابله با شکاف دیجیتال و بهبود وضع زنان در جامعه اطلاعاتی و ارتباطی باید مد نظر قرار گیرد. »^{۱۶}
در بخش سوم نیز به چشم انداز مشارکت زنان در این زمینه اشاره دارد.

۱۰ معتمدنژاد، کاظم، اجلاس جهانی سران درباره جامعه اطلاعاتی، جلد یکم، انتشارات مرکز پژوهش های ارتباطات، ۱۳۸۲، ص ۱۴۳

۱۱ گزارش روند برگزاری اجلاس جهانی سران درباره جامعه اطلاعاتی و مشارکت ایران، شورای عالی اطلاع رسانی، ص ۱۶۰

۱۲ همان، صفحه ۱۶۵

بطور خلاصه ، اصول کلی مورد پیشنهاد همه گروه ها ، انجمن ها ، نهادهای بین المللی و ... مجموعه ای را شامل می شود که در سه مورد از ۱۲ مورد به موضوع « زنان در جامعه اطلاعاتی » توجه دارد :

۱- اهمیت دسترسی همگانی و فراگیر به جامعه اطلاعاتی

۲- نیاز به مشارکت زنان در توسعه جامعه اطلاعاتی

۲- مرحله اول اجلاس جهانی سران درباره جامعه اطلاعاتی (ژنو)

مرحله اول اجلاس جهانی سران درباره جامعه اطلاعاتی از نوزدهم لغایت بیست و یکم آذرماه ۱۳۸۲ در ژنو (۲۰۰۳ م) با حضور و مشارکت ۱۶۰۰۰ نفر و محوریت دبیر کل سازمان ملل و دبیر کل اتحادیه بین المللی ارتباطات دور برگزار شد . این اجلاس که از جنبه های مختلف برای جهان و کشور ما از اهمیت ویژه ای برخوردار بود ، موضوعات مرتبط به ارتباطات و فناوری اطلاعات را از جنبه های مختلف مورد بررسی قرار داد و در نهایت ، « اعلامیه اصول و برنامه اقدام » دو دستاورد اصلی اجلاس به جهانیان عرضه شد . با توجه به اهداف این مقاله ، آنچه مربوط به " زنان " است ، در زیر توضیح داده می شود .

الف - برنامه های جانبی اجلاس

در زمان برگزاری اجلاس برنامه ها و نشست های مختلفی برگزار شد که ۵ نشست آن مستقیماً به " زنان " مربوط می شد :

I - اجلاس دانش ، اطلاعات و ارائه در مورد زنان مسلمان

II - فرصت های خلاقیت برای زنان در جامعه اطلاعاتی

III - زنان جوان در ICT برای توسعه

IV - اجلاس حقوق بشر زنان در جامعه اطلاعاتی

V - جنسیت و ICT

ب - برنامه های اصلی

در برنامه های اصلی اجلاس دو نشست به شرح زیر مربوط به زنان بود :

I - آی تی و جنسیت : فضایی برای زنان

II - زنان در هم زمانی

ج - توصیه های کلی این نشست به اجلاس به شرح زیر بود :

I - برابری جنسیتی باید یک اصل بنیادی برای برنامه اقدام باشد .

II - مشارکت عادلانه و برابر باید در شکل دهی تصمیم گیری و تصمیم سازی جامعه اطلاعاتی لحاظ شود.

III - توانمندسازی آحاد جامعه جهت مشارکت کامل در ICT

IV - توجه به ریشه های فرهنگی ، اجتماعی ، عقب ماندگی زنان در کاربری و تولید کنندگی در جامعه اطلاعاتی

V - تغییر نقش کنونی زنان در رسانه ها از (سکس و جنس گرایی) به نقش های برابر با مردان

VI - فاصله کشور های شمال - جنوب در دسترسی به ICT به اضافه فاصله زنان و مردان ، وضعیت را برای اقلیت ها بسیار دشوار کرده است . باید تلاش کرد ، این فاصله از میان برود .

د - زنان در سند اصلی اعلامیه اصول

مطالب مندرج در ماده های اعلامیه وصول و برنامه اقدام ، برای جامعه بشری بدون توجه به بحث جنسیت تدوین شده توجه ویژه به زنان و دختران فقط در برخی موارد از جمله بهداشت باروری ، و لحاظ گردیده است. همچنین در مواردی که احتمال شکاف بین دو جنس در برخی جوامع وجود دارد ، سعی شده توجه ویژه ای به زنان و دختران معطوف شود .

قسمت هایی از متن سند نهایی اعلامیه اصول و برنامه اقدام اجلاس جهانی جامعه اطلاعاتی (ژنو) که موضوع زنان یا جنسیت در آن مطرح شده است بدین شرح می باشد :

- **تأکید مجدد داریم بر جهان شمولی، یکپارچگی، همبستگی، و هم پیوندی میان همه حقوق**

انسانی و آزادی های اساسی؛ از جمله حق توسعه، آنچنان که در بیانیه وین آمده است. ما همچنین تأکید مجدد داریم بر این که دموکراسی، توسعه پایدار، و احترام به حقوق بشر و آزادی های اساسی همچنین حسن حاکمیت در تمام سطوح به یکدیگر وابسته اند و همدیگر را تقویت می کنند. ما مصمم به تقویت احترام به حاکمیت قانون در امور بین المللی و همچنین در امور ملی هستیم.

- **تأکید مجدد داریم بر این که به عنوان یک بنیاد اساسی برای جامعه اطلاعاتی و همچنان** که در ماده ۱۹ بیانیه جهانی حقوق بشر آمده، هر کسی حق آزادی عقیده و بیان دارد؛ و این حق مشتمل است بر آزادی داشتن عقیده بدون مداخله و آزادی جستجو، دریافت و به اشتراک گذاشتن اطلاعات و عقاید از طریق همه رسانه ها و صرف نظر از مرزها. ارتباطات یک فرایند بنیادین اجتماعی است. هر کسی در هر جا باید فرصت مشارکت داشته باشد و هیچ کس نباید از مزایایی که جامعه اطلاعاتی در اختیار می گذارد، کنار گذاشته شود.

- **تأکید داریم که توسعه فن آوری های اطلاعاتی و ارتباطی فرصت های بزرگی در اختیار زنان**

می گذارد، آنها که باید بخش جدایی ناپذیر و بازیگران اصلی در جامعه اطلاعاتی باشند. متعهدیم ضامن این باشیم که جامعه اطلاعاتی به زنان قوت ببخشد و مشارکت کامل آنها را به طور برابر در همه عرصه های اجتماعی و فرایندهای تصمیم گیری ممکن سازد. برای رسیدن به این هدف، باید چشم انداز برابری جنسی را به جریان حاکم تبدیل کنیم و از فن آوری های اطلاعاتی و ارتباطی برای این هدف بهره بگیریم.

- در ساخت جامعه اطلاعاتی، **توجه خاصی نشان خواهیم داد** به نیازهای ویژه گروه های آسیب پذیر و حاشیه ای جامعه؛ گروه هایی همچون مهاجران، آوارگان و پناهجویان، بیکاران و گروه های محروم، اقلیت ها و کوچ نشینان. ما همچنین نیازهای ویژه سالخوردگان و معلولان را نیز به رسمیت خواهیم شناخت.

- **ما مصمم هستیم که** تنگدستان، بخصوص ساکنان مناطق دوردست، روستایی و حاشیه نشینان شهری را تقویت کنیم تا به اطلاعات دسترسی یابند و از فن آوری های اطلاعاتی و ارتباطی بهره بگیرند تا همچون ابزاری به تلاش های آنان برای بیرون کشیدن خود از فقر یاری رساند.

- در تحول جامعه اطلاعاتی، باید به وضعیت ویژه مردمان بومی و همچنین به حفظ گذشته و میراث فرهنگی آنها توجه خاص شود.

در بند ۴ از اعلامیه اصول که به موضوع ظرفیت سازی اختصاص دارد آمده است :

- هر کس باید فرصت کسب مهارت‌ها و دانش لازم برای فهم و مشارکت فعال در جامعه اطلاعاتی و دانش اقتصادی، و بهره‌برداری کامل از این جامعه و اقتصاد را داشته باشد. سواد و آموزش ابتدایی همگانی از عوامل اصلی ایجاد جامعه اطلاعاتی دربرگیرنده همگان است؛ که در آن توجه ویژه‌ای به نیازهای خاص زنان و دختران می‌شود. با توجه به نیازی که در همه سطوح به طیف گسترده‌ای از متخصصان اطلاعات و فن‌آوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی وجود دارد، ایجاد ظرفیت‌های نهادینه شایسته توجه ویژه است.

در بخش مربوط به ابعاد اخلاقی جامعه اطلاعاتی نیز به استفاده درست از ارتباطات و فناوری اطلاعات توجه شده است :

- جامعه اطلاعاتی باید به صلح احترام گذارد و ارزش‌های بنیادین آزادی، برابری، همبستگی، مدارا، مسئولیت مشترک، و رعایت طبیعت را پاس بدارد.

- ما به اهمیت اخلاق در جامعه اطلاعاتی که باید ترویج‌دهنده عدالت و منزلت و ارزش آدمی باشد اذعان داریم. خانواده باید به وسیع‌ترین شکل ممکن حفاظت شود و برای ایفای نقش حیاتی خود در جامعه تقویت گردد.

- در استفاده از فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی و تولید محتوا باید حقوق بشر و آزادی‌های بنیادین دیگران، از جمله حریم شخصی، و حق آزادی اندیشه، وجدان، و مذهب، هماهنگ با قواعد بین‌المللی مربوطه رعایت شود. همه نقش‌آفرینان جامعه اطلاعاتی باید در مقابل استفاده‌های سوء از فناوری‌های اطلاعاتی و ارتباطی، همچون تخلفات قانونی و دیگر کارهای ناشی از نژادپرستی، تبعیض نژادی، بیگانه‌هراسی، و نابردباری‌ها، تنفر، خشونت، همه اشکال سوءرفتار با کودکان، از جمله تمایل جنسی به کودکان و وقیح‌نگاری درباره کودکان، و قاچاق و استثمار افراد بشر، به اقدامات مقتضی و روش‌های پیشگیرانه‌ای که قانون مشخص کرده، دست بزنند.^{۱۷}

ه- زنان در سند اصلی برنامه اقدام

در بخش « ظرفیت سازی » برنامه اقدام به مسئله زنان بدین گونه توجه شده است :

« تلاش برای رفع موانع جنسیتی در دسترسی به آموزش ICT و بهبود فرصت‌های آموزشی برابر برای زنان و دختران در حوزه‌های مرتبط با ICT . برنامه ریزان در حوزه‌های علوم و فناوری باید دختران جوان را به منظور افزایش تعداد زنان در مشاغل مرتبط به ICT مورد هدف قرار دهند . همچنین باید تبادل اطلاعات مربوط به بهترین نمونه‌های تلفیق چشم‌اندازهای جنسیتی با آموزش ICT مورد تشویق قرار گیرد ».^{۱۸}

در بند ۶ با عنوان محیط توانا ساز آمده است « دولت‌ها با همکاری اعضا برای تنظیم سیاست‌های ICT سودمند ترغیب می‌شوند تا کارآفرینی، نوآوری و سرمایه‌گذاری را با در نظر گرفتن افزایش مشارکت زنان رشد و توسعه دهند » .

¹⁷ WWW.Iranwsis.ir

¹⁸ WWW.Iranwsis.ir

در بند ۱۸ نیز با توجه به موضوع آن یعنی « بهداشت الکترونیکی » موضوع جنسیت مد نظر قرار گرفته است :
« تسهیل دسترسی به علوم پزشکی جهانی و منابع مربوط به محتوای محلی برای تقویت پژوهش های مربوط به بهداشت عمومی و برنامه های جلوگیری و بالا بردن بهداشت زنان و مردان ، مانند محتوای بهداشت جنسی و بهداشت باروری

- ترغیب تصویب اسناد ICT برای توسعه و گسترش مراقبت بهداشتی و نظام های اطلاعاتی بهداشتی به نواحی دوردست و محروم و افراد آسیب پذیر با پذیرفتن این مسئله که زنان دارای نقش مهیا کنندگان بهداشت در خانواده و جوامع خود هستند .

در بند ۱۹ با عنوان اشتغال الکترونیکی به فرصت اشتغال زنان اشاره شده است :

" افزایش فرصت اشتغال زنان و بویژه زنان معلول به نحوی که بتوانند در هر جایی کار کنند " .

" افزایش برنامه های مشارکت دختران جوان در حوزه علوم و فناوری برای افزایش تعداد زنان در مشاغل ICT "

در بخش مربوط به « هویت و تنوع فرهنگی، تنوع زبانی و محتوای محلی » مثل سایر بخش ها موضوع جنسیت مورد توجه واقع شده است :

« تقویت برنامه های مربوط به دوره های آموزشی حساس به مسئله جنسیت در برنامه درسی آموزش های رسمی و غیر رسمی برای همه و بالا بردن سواد ارتباطی و رسانه ای برای زنان ، برای ساخت ظرفیت هایی برای دختران و زنان در جهت درک و توسعه محتوای ICT » .

در بخش مربوط به رسانه ها به مسئله « ترویج ارائه تصاویر متعادل و گوناگون از زنان و مردان در رسانه ها » اشاره شده است .

و بالاخره در بند « برنامه همکاری دیجیتالی » هدف از برنامه همکاری دیجیتالی را ایجاد شرایطی برای تجهیز ساختن منابع انسانی ، مالی و فنی برای وارد کردن همه زنان و مردان در شکل دادن جامعه اطلاعاتی می داند. همچنین در پایان به این نکته تأکید شده است که « باید شاخص های ویژه به جنسیت در مورد نیازها و استفاده از ICT توسعه یابد و شاخص های ارزیابی عملکرد باید برای سنجش میزان تأثیر طرح های ICT سرمایه گذاری شده روی زندگی زنان و دختران ، تعیین شود» .

۳- مرحله دوم اجلاس جهانی سران درباره جامعه اطلاعاتی (تونس)

مرحله دوم اجلاس جهانی سران درباره جامعه اطلاعاتی (تونس ۲۰۰۵) در آبان ماه ۱۳۸۴ با حضور بیش از ۱۸ هزار نفر از زنان و مردان متخصص در زمینه ارتباطات در شهر تونس برگزار شد : ترکیب شرکت کنندگان این اجلاس به شرح زیر بود :

۱۲۱۸ نفر روزنامه نگار

۳ هزار و ۹۸۱ نفر از نمایندگان بخش خصوصی

۵ هزار و ۸۶۴ نفر نمایندگان ۶۰۶ سازمان غیر دولتی و جامعه مدنی

یک هزار و ۴۱۴ نفر از سازمان های بین المللی

۵ هزار و ۷۸۲ نفر از ۱۷۶ کشور و نهاد اروپایی

جمع شرکت کنندگان ۱۸ هزار و ۲۵۹ نفر

در اجلاس تونس ، مانند اجلاس ژنو ، جهانیان شاهد مباحث و رویدادهای مهمی در عرصه ICT بودند ، در ادامه قسمت هایی که در آن موضوع زنان و جنسیت مطرح شده است ، ارائه می گردد .

الف - نشست های جانبی

- برگزاری کارگاه آموزشی رشد مشارکت زنان در جامعه اطلاعاتی
- برگزاری کارگاه آموزشی زنان عرب در رشته ICT
- نشست فناوری ارتباطات و اطلاعات و زنان روستایی
- نقش ICT در رشد اقتصادی و کاهش فقر زنان
- رشد مشارکت زنان در سطوح مختلف جامعه اطلاعاتی
- نتایج اجلاس ژنو بر روی زنان

ب - دیدگاه شرکت کنندگان درباره زنان در جامعه اطلاعاتی

- ICT نتوانسته است منجر به توانمندی اقتصادی زنان شود، هر چند گزارش های تحقیقی ارائه شده حاکی از آن بود که ICT توانسته است اشتغال زنان را بالا برد.
- زنان در کشورهای فقیر نه تنها از شکاف دیجیتالی بین کشورهای غنی و فقیر رنج می برند، بلکه شکاف های جنسیتی در کشورشان نیز بر آن افزوده شده و مانع از رشد متوازن انسان ها می شود. همچنان که کمترین میزان از کاربرد اینترنتی در این کشورها را زنان تشکیل می دهند. زنان تأکید داشتند که دولت ها با همکاری جامعه مدنی باید برنامه های عملی برای اجرای عدالت و برابر در اسناد بین المللی داشته باشند.
- کشورهای مختلف تلاش جدی درخصوص کاهش فقر و نابرابری و تغییر وضعیت زنان از طریق ICT اعمال نکرده اند، مگر برنامه های پراکنده ای که در این خصوص صورت گرفته است.
- زنان شرکت کننده در اجلاس تونس، از اینکه فقط در یک بند از قطعنامه تونس به موضوع جنسیت پرداخته شده بود، انتقاد دارند.
- حضور زنان حتی در شرایطی که این امکان فراهم شده است؛ بیشتر در سطوح خدماتی بوده است و در عرصه هایی چون مدیریت اینترنت و تصمیم گیری، بسیار کم رنگ بود. هر چند آنان در سطوحی مثل برنامه ریزی نرم افزاری، وب مسترها، و ... موفق بوده اند.

ج - زنان در سند اصلی اجلاس تونس

همانطور که اشاره شد، در اجلاس تونس در مقایسه با اجلاس ژنو، فقط در یک بند از قطعنامه تونس به موضوع جنسیت پرداخته، سایر بندها بدون در نظر گرفتن بحث جنسیت تدوین شده است.

در بند ۹ از دستور جلسه کاری آمده است:

" ما بار دیگر تعهدات خود را در مورد امکان ایجاد دسترسی برابر به اطلاعات و دانش برای همه، با تشخیص نقش ICT در توسعه و رشد اقتصادی تصریح می کنیم." ^{۱۹}

.... این فعالیت با استفاده از موارد زیر انجام می شود:

¹⁹ WWW.WSIS.int

* (ایجاد ظرفیت Ict برای همه و اعتماد در استفاده از ICT توسط همه .شامل جوانان ، افراد پیرتر ، زنان ، مردم بومی ، ناتوان و معلولین جوامع روستایی و دوردست از طریق بهبود و انتقال برنامه ها و سامانه های آموزشی و پرورشی مرتبط ، شامل آموزش از راه دور و آموزش در طول زندگی

* اجرای آموزش و تعلیم مؤثر ، به ویژه در مورد دانش و فناوری ICT که موجب تشویق و افزایش مشارکت و همکاری فعالانه زنان و دختران در فرآیندهای تصمیم گیری در مورد ساخت جامعه اطلاعات خواهد شد .

تعهد تونس

ما قبول داریم که فاصله و جداسازی زنان ، خود به عنوان بخشی از شکاف دیجیتالی در جامعه است و ما بار دیگر تعهدات خود را برای تواناسازی زنان و ارائه دیدگاهی در مورد تساوری جنسیت تصریح می کنیم . ما علاوه بر مورد فوق تأیید می کنیم که مشارکت کامل زنان در جامعه اطلاعات لازم است تا از جامعیت و محترم شمردن حقوق بشر در جامعه اطلاعات مطمئن شویم .

ما تمام اعضا را تشویق و ترغیب می کنیم تا در فرآیندهای تصمیم گیری به حمایت از مشارکت زنان پرداخته و برای شکل دادن به حوزه های جامعه اطلاعات در سطح جهانی ، منطقه ای و ملی مشارکت و همکاری کنند.

سخن آخر

اجلاس جهانی سران درباره جامعه اطلاعاتی که در دو مرحله - ژنو ۲۰۰۳ م و تونس ۲۰۰۵ م برگزار شد اهداف زیر را تعقیب می کرد :

- ایجاد یک دیدگاه مشترک در مورد جامعه
 - استفاده از فناوریهای اطلاعات و ارتباطات برای از بین بردن فقر و نیل به سایر اهداف توسعه هزاره
 - کوشش در جهت از بین بردن شکاف دیجیتالی
 - ایجاد مشارکت و ساز و کارهای سرمایه گذاری برای دسترسی جهانی و انعطاف پذیر به ICT
 - توجه و نیاز به تهیه چارچوب های قانونی و سیاسی جدید برای جامعه اطلاعاتی
 - رشد و پرورش تنوع فرهنگی و زبانی در جامعه اطلاعاتی
 - تقویت آزادی بیان و حق برقراری ارتباط
- در این دو اجلاس در موضوع زنان ، هدف نمایش سهم مشارکت زنان در جامعه اطلاعاتی ، حذف شکاف دیجیتالی جنسی ، و فعالیت های انجام شده توسط زنان و یا برای زنان در زمینه ICT بود .
- تدارک اجلاس از سپتامبر ۱۹۹۸ ، با طرح موضوع در اجلاس سران مختار ، اتحادیه بین المللی ارتباطات دور در میناپولیس آغاز شد و در دهها کنفرانس منطقه ای و بین المللی و با مشارکت صدها نهاد مدنی و انجمن و ... ادامه یافت .

از آنجا که هنوز بخش زیادی از جمعیت زنان دنیا از شکاف دیجیتالی ، عدم دسترسی به امکانات ICT ، فقر ، بیکاری و بیماری رنج می برند ؛ دست اندرکاران اجلاس تلاش کردند ، در همه اسناد منتشره در اجلاس WSIS ، به موضوع " زنان " توجه خاصی داشته باشند . از این رو در اعلامیه اصول و برنامه اقدام اجلاس ژنو و قطعنامه پایانی اجلاس تونس قسمت هایی به " زنان " اختصاص دارد ، هر چند تلاش تهیه کنندگان اسناد نگاه برابر به زنان و مردان بود و در تدوین اعلامیه ها برابری جنسی مد نظر بوده ، لیکن در بخش هایی فقط به " زنان " اشاره دارد . بنابراین می توان گفت :

- ۱- ارتباطات و فناوری اطلاعات فرصت های زیادی برای زنان به عنوان کسانی که باید یکی از بخش های اصلی و یکی از بازیگران جامعه اطلاعاتی باشند ، ایجاد می کند .
- ۲- با توجه به برابری جنسیتی ، موانع آموزشی و دسترسی به فرصت های آموزشی برای زنان و دختران در حوزه های مرتبط با ICT باید حذف شود .
- ۳- ارتباطات و فناوری اطلاعات می تواند ، بهداشت عمومی به ویژه بهداشت زنان و مردان ، مانند محتوای بهداشت جنسی را ارتقاء دهد .
- ۴- ترویج کار از راه دور برای اینکه شهروندان بتوانند در جوامع خود زندگی کنند و در هر جایی کار کند به ویژه اینکه زنان خانه دار نیز اشتغال داشته باشند ، از مزایا ICT محسوب می شود .